

GYŐRI PÉTER

Elszabotált reformok – „Tékozló koldus ruháját szaggatja”

Dialógus Mózer Péterrel

Dialógus, vagyis párbeszéd, értelmes, embert próbáló kérdések és válaszok, együttgondolkodás – ezek a meglévő meghaladásának, az új kigondolásának, a teendők megtervezésének nélkülözhetetlen keretei, eszközei. A tett halála az okoskodás – mondja Lucifer, Madách Ember tragédiájában, azonban okos gondolatok hiányában építkező tettek sem születhetnek. A kritikai gondolkodás talán legjobb formája a dialógus, így született a „Tékozló koldus ruháját szaggatja” – A szociális szolgáltatások és támogatások újraépítésének programja című munkánk, Mózer Péterrel közösen. Ezért ezt a formabontó stílusjátékot, a dialógusformát választottuk most, az erről való beszámoló megírásakor is.

Mózer Péter 1996-ban végzett az ELTE szociológiai, illetve szociálpolitikus-szociális munkás szakon, immár évek óta tanít szociálpolitikát, magam 1985 óta tanítok, némi megszakításokkal ezen a szakon. 2002-től szakértőként részt vettünk az ún. SZOLID projekt munkálataiban, de miután azt láttuk, hogy ezek a munkálatok megakadtak, ugyanakkor a megoldandó és egyre sürgetőbb problémák megmaradtak, 2005-ben úgy döntöttünk, hogy független szakértőként hozzálátunk a munkálatok folytatásához, aktualizálásához. Ennek egyik eredményeként készült a „Tékozló koldus ruháját szaggatja” címen elhíresült javaslat-csomag, amelyben a hazánkban kialakult szabályozási – finanszírozási – döntéshozatali rendszerhez képest merőben új koncepciót vázoltunk fel – maximálisan figyelembe véve a korábbi hazai és a létező nemzetközi tendenciákat, megoldási módokat.

– Nem hagyhatjuk ki az előzmények közül az ún. SZOLID projektet. Szerinted mi volt a reformkísérlet bukásának az oka?

Több rendszerhiba is megfigyelhető volt, amelyek közül talán egy is elég lett volna ahhoz, hogy ne valósuljon meg egy reformkísérlet. Első a szervezeti-döntéshozatali probléma. Még Csehák Judit minisztersége alatt, 2002-ben elindult az ún. SZOLID program. Kevesen tudják, hogy ez a „Szociális Törvény Lehetséges Megújítása és a Szociális Igazgatás Demokratikus, Távlatos Fejlesztése” formájú, nagy ívű megnevezés frapáns rövidítése. Az első Népjóléti Minisztériumot – melyet 1988–1990 között Csehák Judit vezetett – az első Orbán-kormány Szociális és Családügyi Minisztériummá keresztelte át, amelyet azután a 2002 tavaszán megalakult Medgyessy-kormány összevont az egészségüggyel, s az így megszületett Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztériumot

egészen másfél éven keresztül „ismét” Csehák Judit vezette. A kormány jóléti fordulatot hirdetett, és a 100 napos program keretében számos jövedelempolitikai intézkedést hozott. Ezekhez kapcsolódott az akkor már éppen 10 éves Szociális törvénynek az alapos felülvizsgálata. Ahogy a program felvezetője fogalmazta: „Jogi, intézményi, igazgatási átalakításról, a működésmód, a finanszírozás és a jogosultságok korszerűsítéséről, a valóban szektorsemleges partnerség tisztázott feltételeinek harmonizációjáról, egyfajta szociális mechanizmus-reformról van itt szó.”¹

Számos tanulmány készült a SZOLID program keretében, és rengeteg megbeszélés, konzultáció kísérte a programot.² De most csak egy met-szetet kiemelve: a SZOLID programot végig jellemezte a külső szakértők és a belső szakemberek ellentéte, konfliktusa(?), minimum szerep-zavara. A miniszter talán nem bízott a belső, a minisztériumi apparátusban dolgozó szakemberek mindegyikének koncepcionális felkészültségében, elhivatottságában, s ezért az egyes szakterületek neves, államapparátu-son kívüli szakembereit kérte fel a munkára, de legalábbis a részletes koncepció kidolgozására. A sok szakértőt érintő felkérésnek bizonyosan oka lehetett a bizalmi dimenzió túl az is, hogy ezzel a „bevonással” remélhető volt, hogy a szakma nem fogja opponálni a majdani jelentős változásokat, sőt, azok mellett szóvivőként is kiáll.

E megoldás következtében azonban a belső, minisztériumi apparátus emberei a folyamat partvonalára kerültek, az ő – amúgy sem túl heves – elkötelezettségük a változtatások mellett a minimumra fagyott, miközben a „külső szakértők” sokszor hosszú és terméketlen, nemegyszer elméletieskedő vitákba, megbeszélgetésekbe bonyolódtak.

Szerintem a külső-belső szakemberek munkájának divergálásához súlyos vezetői hibák is erősen hozzájárultak: véleményem szerint hiányzott a határozott vezetői elkötelezettség, szándék a változtatások végigviteléhez, ezért hiányzott a munkálatok markáns, vezetői irányítása, és én úgy éreztem, hogy végig hiányzik a tényleges szakmai kompetencia, hozzáértés, annak terén, hogy mit is akarunk, milyen irányba menjünk, és ez sokszor a program teljes szétesésével fenyegetett, vagy nem is csupán fenyegetett.

Az a tény, hogy két sínpáron futott a külső szakértői és a belső apparátusi csapat, jó esetben párhuzamosan, de gyakrabban divergálóan, igen tanulságos pillanatokat eredményezett. A külső csapat mondjuk tartott valahol az irányok kijelölésében, miközben a belső csapat éppen bőszen dolgozott a Szociális törvény valamely lényeges pontjának aktuális módosításán. Az „élet által kikövetelt” módosítás, amely adódhatott költségvetési okokból, különböző szakmai lobbik nyomására, vagy belső bürokratikus működésből, többnyire köszönő viszonyban nem volt azzal, amit a külső csapat képviselt. A felkért szakértők így rendre átélhették, hogy munkájuk fölösleges, hogy elmegy mellettük a való működés, és hogy csak vesztesként kerülhetnek ki ezekből a helyzetekből. Sőt, rendre oppozícióba kerültek azzal a vezetéssel, amely tanácsadóként felkérte

¹ Tájékoztató a Szociális törvény megújítását megalapozó munkálatokról: <http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=872>

² SZOLID tanulmányok, dokumentumok: <http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=872&articleID=6206&ctag=articlelist&iid=1>

őket. A belső apparátus pedig folyamatosan meggyőződhetett arról, hogy a helyzet számukra ugyan kellemetlen, de azért itt nincs sokkal többről szó, mint hogy egy gittegylet dolgozik valami megvalósíthatatlanon, a fejük fölött, vagy mellettük.

Azt is be kell vallanom, hogy számomra – aki sokkal kevésbé vagyok elméleti szociálpolitikus, mint inkább gyakorlati, terepen tevékenykedő szakember – gyakran szintén gittegyletnek tűnt egy-egy SZOLID projektbeli összejövetel. Persze, nagyon fontosak az elméleti viták, de nem kevésbé fontos végül is eljutni a szilárd elméleti alapokhoz, értékekhez, célokhoz, majd elkezdni megszerkeszteni a konkrét teendőket. Nem érzékeltem, hogy ezen az úton végig akar, végig tud menni a SZOLID programban részt vevők többsége. Kötetnyi remek okfejtés, javaslat készült anélkül, hogy operacionalizálták volna, vagy átültették volna a gyakorlatba.

A nagyobb probléma így az volt, hogy nem látszódtak a SZOLID program tényleges megvalósításának a körvonalai. Teljesen homályba veszett, hogy ilyen szervezeti körülmények között hogyan fogják a külső szakértők koncepcionális elképzeléseit, javaslatait hasznosítani a belső apparátusban, lefordítani a tényleges szabályozás, működtetés nyelvére.

Hangsúlyozom, ez csak egy kicsi metszete annak, miért is nem valósult meg az ún. SZOLID projekt.

2003 szeptemberében a lemondott Csehák Judit posztját Kökény Mihály vette át. Decemberben még elkészült a SZOLID projekt tanulmányainak összefoglalója, a munkálatok azonban abbamaradtak. 2004-ben, súlyos koalíciós válságokat, gazdaságpolitikai vitákat követően Medgyessy is lemondott és átadta helyét Gyurcsány Ferencnek. Az egészségügy ismét önálló minisztériumot kapott, s az újonnan megalakított Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium vezetője Göncz Kinga lett.

– De hogyan lett ebből „tékozló koldus”?!

Ha emlékszel, te (Mózer Péter) valamikor 2005–2006 fordulóján kerestél fel azzal, hogy írjunk valamit közösen, az önkormányzati szociális-jóléti rendszer újraépítéséről. Te az ELTE oktatójaként, tanácsadóként elsősorban elméleti szociálpolitikusi, illetve makro ismereteket hoztál, elsősorban a pénzbeli ellátásokra, családtámogatásokra vonatkozóan dolgoztál ki korábban javaslatokat. Magam a BMSZKI szakmai vezetőjeként, több alapítvány szervezőjeként a napi munkában tevékenykedtem, a napi szabályozók, finanszírozás, taktikák világában, önkormányzati döntéshozóként, helyi politikusként és szervezetek működtetőjeként.

Nekem korábban nagyon jó személyes tapasztalataim voltak arról, hogyan lehet együtt dolgozni, gondolkodni valakivel. Én legjobban párban, szerzőtárssal szeretek munkálkodni: együtt gondolkodunk, kételkedünk, jutunk valamire, aztán én papírra vetem, újra átgondoljuk, közösen megpróbálunk végigmenni egy gondolati úton. Ezt a munkamódszert ajánlottam. Magam „nem vagyok kész”, de sok minden forog bent, amit érdemes közösen átgondolnunk. Érdemes végigmennünk, hogy jutunk-e valamire, hogy miképp lehetne átalakítani a meglévő szociális szolgáltatások rendszerét. Teljes gondolati szabadságot adtunk

magunknak, de mindig mindenre rá lehetett kérdezni, kételkedni lehetett, a realitásokat számba venni. Ahogy e szakmában is használjuk: a „sollen” és a „sein” közötti reális átmenetet gondolatban és tétben is hogyan lehet megvalósítani.

Szociális politikában élő szakemberekként fontos számba vennünk azt a politikai környezetet, amelyben munkálkodni kezdtünk. 2004 végén – az MSZP és az SZDSZ mély és permanens koalíciós kormányzati válságától övezve –, miután megbukott a Medgyessy-féle kormány, Gyurcsány Ferenc lett a kormányfő. Az új kormányfő megújulást ígért, nagy szerkezeti átalakításokat, jelentős területeken reformokkal kecsegtetett – de hát 2005 inkább a választásokra való felkészüléssel telt el. Mi a magunk részéről azt gondoltuk, hogy a lassan már közelgő 2006-os választásokra letehetnénk az asztalra egy reformkonceptiót, már amennyiben képesek vagyunk egy ilyen kigondolására, megfogalmazására. Utólag is azt gondolom, hogy a legnagyobb kihívás önmagunk voltunk, a „nézzük meg, magunk mire vagyunk képesek” felszólítása. Helyi politikusi múltamból megtanultam, mi a reális, valós helye, szerepe az egyénnek, az egy szem szakértőnek, politikusnak, döntéshozónak a nagy rendszereken, a nagy folyamatokon belül. Mert amit és ahogyan valaki akar, kigondol, az egyáltalán nem biztos, hogy megvalósul, illetve hogy úgy valósul meg a folyamatok sodrásában, ahogyan ő elképzelte. Ha azonban csupán beszélünk a változtatások szükségességéről, akkor ez önmagában, a rendszerek által nem tud életre kelni, ehhez mindig valakinek konkrétan is meg kell fogalmaznia a szükséges teendőket; intézkedni kell, szervezni kell, tenni kell a dolgot. Vagy másképp: a szándék, az akarat, az egyéni konkrét cselekedet nem elégséges, de szükséges előfeltétele a változtatásnak.

Nos, e rendszeres beszélgetések eredményeként készült a „Tékozló koldus ruháját szaggatja”, Az önkormányzati szociális ellátórendszer újraépítésének stratégiája (programtervezet, 0. változat) című dokumentum, amelyben tézisszerűen összefoglaltuk a szociális ellátórendszer aktuális súlyponti problémáit, az átalakítás szükségességének indokait, a javasolt átalakítás főbb irányait, az egyes főbb irányok lehetséges megvalósítási vázlatát, néhány területre vonatkozó modellpéldákat és az átalakítás megvalósításának általunk javasolt lehetséges lépéseit.³

– Azt hiszem, érdemes részletesebben is elmondani, hogy mit jelent ez.

Tulajdonképpen onnan indultunk, hogy ugyan forognak pénzek a szociális támogatások világában, de azok valahogy sehogy sem érik el a céljukat. A szolgáltatások működnek, úgy-ahogy, a pénzbeli támogatások csordogálnak, de mintha elmaradna a célok megvalósulása. A szegénység, a nyomor mintha folyamatosan inkább nőne, annak ellenére, hogy vannak – ha szerényen is – források. És mintha a források elszívargása, hatékony felhasználásának hiánya nem egyszerűen eseti jelenség lenne – amely kontrollal, nagyobb odafigyeléssel kiküszöbölhető –, hanem

³ Győri Péter – Mózer Péter: „Tékozló koldus ruháját szaggatja” – A szociális szolgáltatások és támogatások újraépítésének programja. 2006. A teljes dokumentum megtalálható a gyoripeter.fw.hu honlapon, illetve a Szociális Szakmai Szövetség és más szociális szakmai honlapokon: <http://bmszki.hu/file/tekozlo/tekozlo01/TekoizloKoldus01Avaltozat.doc>

strukturális, szabályozási-finanszírozási okokra vezethető vissza. Innen az – egyébként Moldova Györgynek a magyar egészségügyről írt szövegéből kölcsönzött – „tékozló koldus”, a keveset is elpazaroljuk, s ettől még szegényebbek leszünk.

Végül is arra jutottunk, hogy egy rossz, ámbar öngerjesztő úton indult el a hazai szociális szolgáltatások szabályozása, finanszírozása, amikor a „buta, de biztonságos” normatív támogatások rendszere kialakult. Arra jutottunk, hogy az állam tisztázatlan célok alapján és így ellentmondásos, alkalmatlan eszközök felhasználásával vásárol szolgáltatásokat a szociális szektorban. Nem vásárol szolgáltatásokat ott, ahol a legnagyobb a baj, és milliárdokat költ olyan támogatásokra, ahol erősen kétséges, hogy annyit kéne költenie. Ezzel még tovább növeli az amúgy is elviselhetetlen egyenlőtlenségeket. Arra jutottunk, hogy azzal a túlszabályozással, újraelosztással, amellyel a normatív támogatások rendszere óhatatlanul együtt jár, agyonnyomta az állam a helyi kezdeményezéseket, a problémaközpontú szolgáltatásokat, az önálló helyi, önkormányzati szociális szolgáltatások kivirágzásának lehetőségét.

Arra jutottunk, hogy végül is túl sok problémára akartak választ adni központi állami eszközökkel, nem kis részben az érintett, vagy érdekelt lobbik, szakmai-fenntartói csoportok nyomására, és ez sikertelenségre volt ítélve. Mondhatnánk, sokat akar a szarka, de nem bírja a farka – de hát valóban el kell dönteni, hogy adott források mentén melyek azok a támogatások, amelyeket valóban felvállal az állam, s ez a prioritás nem is biztos, hogy országosan egységes kell legyen.

Szerintem nagyon fontos volt, hogy érdemben foglalkoztunk a pénzügyi ellátások és a szolgáltatásban nyújtott ellátások összekapcsolásának lehetőségeivel. Amikor újra meg újra rácsodálkoztunk a Szociális törvény ezen ellátásokat szabályozó fejezeteire, azok teljes összefüggésszerűségére, az összevissza kategóriahasználatra, a két szféra logikájának összehangolatlanságára, nem tudtunk erre más magyarázatot adni, mint azt, hogy egy épületben két főosztály nem is beszél egymással évek óta, és hogy különböző lobbik és döntéshozói elképzelések alakítják a pénzügyi és a szolgáltatásbeli fejlesztéseket, támogatási formákat. Szerintem nagyon fontos volt, hogy újra meg újra fölítettük az obligát kérdést: miért nincsenek ezek a formák összehangolva? Hogyan lehetne az összhangot, sőt az átjárhatóságot megteremteni e támogatások között? A válaszok keresése közben derült ki számunkra is – mint sok más esetben –, hogy ha kicsit utánanézzünk, más országokban számtalan jó példát, jó gyakorlatot találunk. Sőt, egyre inkább az volt a benyomásunk, hogy itt szinte egy hungarikumról van szó, hiszen sehol a világon nincs olyan kesze-kusza, pazarló, de egyben szegényes, átgondolatlan szociális támogatási rendszer, mint amilyen nálunk sok év alatt, sok hatás alatt kialakult.

Nem tudom, mekkora intellektuális sikerrel, de próbáltunk megbeszélgetni azzal a kérdéssel is, hogy ha a forrásallokáció nem ősbuda automatizmussal, a normatív támogatás csatornáin keresztül folyik szét, akkor ki, hol, minek alapján döntene a szolgáltatásokról, a szolgáltatásvásárlásról, a szolgáltatásfejlesztésről. Akkor még működtek az ún. Regionális Szociálpolitikai Tanácsok, működtek Regionális Fejlesztési Tanácsok is és működtek a szolgáltatásvásárlás területén hasonló szervezetek az egészségügyben is. Ezek és a megismert külföldi példák alapján egy meglehe-

tősen kimódolt döntéselőkészítési, döntéshozatali rendszert javasoltunk, amely egyensúlyban tartja a szubszidiaritás elvét (meghatározóak legyenek a terepközei információk, tapasztalatok a szükségletekről) és a központi költségvetés mint egyik végső vásárló szándékainak az érvényesülését is. Természetesen „zárt kasszában” gondolkodtunk, mert a „nyílt végű támogatásokat” teljesen irreálisnak ítéltük mindvégig.

A „Tékozló koldus” javaslatcsomag ezen utóbbi, szervezetrendszerre vonatkozó részét igen érzékenyen érintette a párhuzamosan dühörgő ún. egészségügyi reform története. Amikor a javaslatunkat kidolgoztuk, éppen óriási munkálatok folytak a hazai egészségügy átalakítására vonatkozóan. Szerintem mindenki emlékszik azokra a napi vitákra, izgalmakra, amelyek a kórházak racionalizálására, újrászervezésére, részben bezárására irányultak. Szinte ez volt az akkori koalíciós kormány legfőbb reform-projektje. Azt nem tudom, mennyire emlékezetes, hogy ebben az átalakítási folyamatban kulcsszerepet szántak a Regionális Egészségügyi Tanácsoknak. Mi azt gondoltuk, hogy ha az egészségügy átalakítása nagy konfliktusokkal, de végbemegy, azt követően napirendre kerülhet a szociális ellátások átalakítása is, és ennek során abban analóg módon fontos szerepet játszhatnak majd a Regionális Szociálpolitikai Tanácsok. Amikor az egészségügyi reformtervek látványosan bebuktak, bizony lezuhant a mi bizodalmunk is abban, hogy lesz-e valaha átalakítási lehetőség a szociális ellátások terén.

– De egy szakértői javaslat, bármilyen gondolatébresztő is, csak egy papír. Hogyan válhat ez valósággá?

Itt megint visszatérnék a SZOLID program bukásának, illetve elhalásának tanulságaihoz. Nemcsak az volt látható, hogy az általam említett külső és belső szakértői körök kölcsönösen tartottak egymástól, hanem az is, hogy a szakmában dolgozók folyamatosan rettegtek attól, mi is készül a „fejük fölött”. Amúgy is van egy félelem mindenfajta változástól, hát még, ha annak körvonalai ismeretlenek, az felülről jön, „csap le”, ráadásul összekeveredik az apparátus megállíthatatlan, sokszor öncélú mozgásaival, korrekcióival.

Ezért is, és persze a helyzetünkből adódóan is, mi más megoldást próbáltunk választani. Megpróbáltunk alulról felfelé építkezni. Amikor úgy éreztük, hogy készen vagyunk annyira a javaslatunkkal, hogy azt már mások is elolvashatják, ez nem volt egyéb, mint két független szakértő magánjavaslata. Senki nem kért fel bennünket ennek elkészítésére, senki vel nem szerződöttünk, otthon készült, ami elkészült.

Úgy gondoltuk, hogy először közeli barátainkkal, kollégáinkkal, a SZOLID projektben is részt vevő szakértőkkel kezdjük az eszmecserét a változtatások szükségességéről, a javaslatok irányáról, ebbe privát érdeklődőként folyamatosan, az önkéntesség mentén bevonjuk a szakapparátus érdeklődő tagjait, majd a szélesebb, intézményműködtető, -fenntartó körrel folytatjuk az együttgondolkodást.

Utólag azt kell mondanom, hogy az elgondolás alapvetően nem volt rossz, javaslataink fogadtatása messze felülmúlta minden várakozásunkat, azonban e folyamat végeredménye – a megvalósulás oldaláról nézve – mégis erősen megkérdőjelezhető.

Azt természetesen érzékeltük, hogy a reformlendület, vagy szerényebben fogalmazva, a szükséges és évek óta tologatott átalakítási lépések lendülete 2005 második felére teljesen lefulladt. Ez irányú érdemi munkálatok nem folytak. Nem véletlen, hogy mi is privát, magánkezdeményezésként vágtunk bele a javaslatcsomagunk elkészítésébe. A 2006-os választásokra készülő pártok programjaiban az egész szociális támogatási, ellátásszervezési kérdéskör lényegében elsikkadt. Másokhoz hasonlóan mi sem tudtuk, hogy milyen politikai erők kerülnek hatalomra 2006 tavaszán. Azt tűztük magunk elé, hogy ha képesek vagyunk rá, akkor nyilvánosságra hozzuk a javaslatainkat még azelőtt, hogy eldőlnének a választások. Akik hatalomra kerülnek, dolgozzanak belőle, ha úgy gondolják helyesnek. A dokumentumot nyilvánosságra hoztuk 2006. április 22-én a semleges szocialis.szakma@primlista.hu elektronikus fórumon, a szakmai párbeszéd kezdeményezése érdekében. (A parlamenti választások második fordulója április 23-án volt.) Ezt követően számos fontos írásbeli vélemény, kiegészítés érkezett. A programjavaslat első nyilvános vitájára 2006. május 8-án került sor, majd szűkebb szakértői körben, ezt követően az ELTE TáTK Szociálpolitika-Szociálismunka Tanszék munkatársaival folytattuk a megkezdett megbeszéléseket. Amire nem is számítottunk: május 23-án Gyurcsány Ferenc konzultációs megbeszéléseinek keretében Bugarszki Zsolt, Kósa Eszter, Csoba Judit és én fejtettük ki a tervezetben foglaltakat, majd szakmai megbeszéléssorozatunk⁴ következő nyilvános vitáját követően, május végén Hajdúszoboszlón a szociális igazgatás éves országos konferenciájának keretében külön szekcióban vitattuk meg a programot.⁵

2006. június elején megalakult a második Gyurcsány-kormány. A korábbi minisztériumot teljesen átalakították, most a munkaüggyel vonták össze, lett belőle Szociális és Munkaügyi Minisztérium, melyet egészen egy éven keresztül Kiss Péter vezetett (aztán belőle „államminiszter” lett, posztján Lamperth Mónika, majd Szűcs Erika követte...). Új idők és új szelek fújtak. Az új miniszter nemcsak jelentős politikai befolyását, de népes magánstábját is hozta, és nagy ívű, fontos elképzeléseit. Komolyan gondolta, hogy össze kellene vonni, de legalábbis össze kellene hangolni a munkaügyi-foglalkoztatási és a szociális politikát. Egyszerre próbált nekikezdeni ennek, és mindkét terület intézményi-szabályozási rendszere megreformálásának. Sok rettegés, ellenállás és valós hiba kísérte e tevékenységet. A „Tékozló koldus” munkálatok – immár félig-meddig intézményesült keretek között – az új kormányzati törekvések hatására feléledtek. A javaslatcsomagban megfogalmazottak egyes elemei beépültek, részben a megszületett kormányprogramba, részben több minisztériumi dokumentumba. A további „részmunkálatok” számos területre kiterjedtek:

- A központi normatívák kiváltásának technikája, új pénzübeli támogatási formákkal; az erre vonatkozó számítások.

⁴ A sorozat tematikája: <http://bmszki.hu/file/tekozlo/tekozlo02/Sorozat.doc>

⁵ Győri Péter – Mózer Péter: Az önkormányzati szociális ellátórendszer újraépítésének stratégiája, Programtervezet 01 változat, Nyilvános megbeszélés, 2006. május: <http://bmszki.hu/file/tekozlo/tekozlo02a/hajduszoboszlo.ppt>

- Az otthoni és intézményes ápolás-gondozás szabályozása, finanszírozása, alapvető átalakításának részletes megoldási módjai.
- A Szociális törvény új szabályozási koncepciójának elkészítése.
- A regionális szintű kapacitásszabályozás, döntési-finanszírozási mechanizmus részletes kidolgozása.
- A kistérségi szintű szolgáltatásszervezésre vonatkozó részletes javaslat (ezen belül a foglalkoztatási rendszerrel összehangolt ún. Kistérségi Integrált Közzolgáltató Szervezetek hálózatára vonatkozó javaslat elkészítése)⁶.

Közben „misztikus” dolgok sorozata is történt: a kormány megalkulását követően létrehozták az Államreform Bizottságot, amelyet Draskovics Tibor volt pénzügyminiszter kormánybiztosként vezetett. A minisztériumok kötelező házi feladata lett, hogy kidolgozzák saját reformjavaslataikat és azokat megküldjék a bizottságnak. A reformok vagy szabályozási tervek csak az Államreform Bizottság jóváhagyásával kerülhettek a kormány elé. De magának az Államreform Bizottságnak is szerveződtek albizottságai. Az egyik a szociális és foglalkoztatási ügyekkel foglalkozott. Az albizottságot ugyanaz a Bánfalvi István⁷, a Csehák-féle Népjóléti Minisztérium volt államtitkára vezette, aki a „sikeres” SZOLID projektet is összefogta. Más, hasonlóan átfogó koncepció nem lévén, ezeknek a munkálatoknak a során is részben a „Tékozló koldus” anyagaira támaszkodtak. Az általános célok között megfogalmazódott, hogy „a kiterjedt szociális és foglalkoztatási eszközrendszer korszerűsítésének fő célja, hogy az ellátások és szolgáltatások váljanak a mainál jobban célzottá. Jussanak el elsősorban azokhoz, akiket a mélyszegénység – kiemelten a gyermek-szegénység – ellen védeni, a hátrányos helyzetükből való kilábalásukban segíteni kell. ... A reformjellegű intézkedések, intézményi átalakítások iránya az, hogy a szociális, a munkaerő-piaci és a társadalombiztosítási ellátások, szolgáltatások váljanak összehangoltabbá, rugalmasabbá és hatékonyabbá. ... A beavatkozások fő irányai: A szociális, a foglalkoztatási és a társadalombiztosítási szolgáltatások összehangjának megteremtése, koordinációjuk intézményes biztosítása a régiók, kistérségek és a településeken nyújtott alapellátások terén egyaránt. ... A terület ágazati irányításának, felügyeletének, kapacitásszabályozásának, döntéshozatali és finanszírozási mechanizmusainak korszerűsítése. ... A különféle közzolgáltatások megvásárlására nem, vagy csak részben képes személyek, családok számára korszerű, összehangolt kompenzációs mechanizmusok kialakítása. A jóléti ellátásokra, szolgáltatásokra, ill. a kompenzációk igénybevételére való jogosultságok kritériumainak részben újszerű megállapítása. A jövedelmi és vagyoni helyzet jogszerű megállapításában, az ellátások tervezésében és eljuttatásában az adatkezelési és egyéb eljárások korszerűsítése. ... Lakásreform-javaslatok egy korszerű szociális lakáspolitikára.”⁸ Megint egy csomó tanulmány készült,

⁶ Győri Péter – Tanczos Éva: Az integrált szociális és foglalkoztatási szolgáltatások kialakításának lehetőségei, egyes kérdései, 2006. <http://bmszki.hu/file/tekozlo/tekozlo03/integraltszocifogi.doc>

⁷ Lásd: http://tancsicsakademia.hu/oktato/banfalvi_istvan

⁸ Államreform – szociális ellátások és foglalkoztatás. http://www.allamreform.hu/reform_szocialis_ellatas.html

szerintem teljesen kaotikus tematikában, a tényleges változtatás kereteit kitűző, célirányos összefoglaló nélkül.⁹

Szerintem az ÁRB szociál- és foglalkoztatáspolitikai munkacsoportja ugyanúgy működött, mint korábban a SZOLID projekt. Széteső, strukturálatlan „beszélgetések”, hasznosnak tűnő, de inkább csak ötletrohamokat vagy tudományos elemzéseket tartalmazó tanulmányok megrendelése, tisztázatlan hatáskörökkel párosulva.¹⁰ Állandóak voltak a különböző erőközpontok közötti huzavonák, rivalizálások, helyezkedések, lobbizások. Ezek jobbra kioltották egymást, de legalábbis folyamatosan megakadályozták, hogy a kitűzött célok érdekében jól felépített szakmunka folyjék, amely valóban elősegítheti a megfelelő döntések meghozatalát. A szakminisztériumot vezető Kiss Péter és az ÁRB-t irányító Draskovics közötti személyes, koncepcionális ellentéteket nem lehetett eltitkolni.

De más szempontból is szinte előre volt kódolva a munkálatok sikerelensége. Csak példaképpen: hogyan lehetne új alapokra helyezni és átjárhatóvá tenni a pénzbeli és szolgáltatásbeli ellátásokat, ha ezekkel teljesen különböző, egymással alig kommunikáló munkacsoportok foglalkoznak? Hogyan lehet az ápolás-gondozás finanszírozását, megszervezését racionalizálni, amikor a szociális és az egészségügyi kérdésekkel foglalkozó csapatok nem is találkoznak egymással? Egyáltalán: hogyan lehet elképzelni a szociális szolgáltatások átalakításának menetrendjét akkor, amikor az önkormányzati feladatok újracsoportosításával, vagy éppen az égetően szükséges deregulációval egy-egy teljesen különálló munkacsoport foglalkozik? Vagyis az ÁRB ugyan éppen arra (is) szerveződött, hogy egyfajta agytrösztként, egyfajta kabinetrendszerben előkészítse az átfogó, több területet egyszerre érintő, komplex átalakítási lépéseket, mégis reprodukálta az ágazati és tematikus elkülönüléseket, a partikuláris érdekeket, az együttgondolkodás és együttműködés hiányát. Ez az egész, ugye, azért fontos számunkra, mert ebben az időszakban az ÁRB volt az a terep, vagy keret, amely esélyt nyújthatott arra, hogy sort keríthessünk a szociális ellátások alapvető átalakítására.

De nem tudom eltitkolni azt a benyomásomat – hangsúlyozom: benyomásomat –, hogy talán ez az egész államreform-bizottságosdi nem volt egyéb, mint fügefalevél, vagy egyfajta koalíciós egyensúly fenntartásának a kísérlete. Magyarul: úgy teszek, mintha bőszen elkötelezett lennék a nagy változtatásokra, az égető átalakításokra, ehhez forrásokat, embereket, szervezeteket mozgatok, de valójában magán a mozgás felmutatásán túl, a tényleges változtatásra nem vagyok elszánva, vagy ahhoz egyszerűen nincs elég politikai erőm. Nem tudom. De az volt a benyomásom, hogy az ÁRB-ben is egyre inkább heves látszatomunka folyik, a megvalósítás esélye nélkül.

Aztán az Államreform Bizottság is elhalt 2007 közepén, amikor Gyurcsány teljesen átalakította kormányát, a minisztériumban Kiss Péter helyére Lamperth került.

Közben az NCSSZI-ben 2006. szeptemberében létrejött egy ún. „Szo-

⁹ Reformtervek a szociális ellátások és a foglalkoztatás terén. http://www.allamreform.hu/letoltes_szocialis_hazai.html

¹⁰ Reformtervek a szociális ellátások és a foglalkoztatás terén: hazai letölthető anyagok: http://www.allamreform.hu/letoltes_szocialis_hazai.html

ciális Szolgáltatások Megújítása” munkacsoport, mely a szakértők, ellátásban dolgozók lazábban szervezett körében próbálta összegyűjteni a meglévő ellátási formák átalakítására irányuló javaslatokat. Ennek során készült el a „Tékozlóból” az „A szociális szolgáltatások normatív támogatása” című munkaanyag¹¹, illetve az ehhez kapcsolódó szakértői vélemények, javaslatok¹². Továbbra is úgy láttuk, hogy a szociális szolgáltatások hazánkban kialakult normatív finanszírozásának javasolt átalakításától – többek között – a következő eredmények lennének várhatóak¹³:

- Pozitív irányban változik a szolgáltatást igénybe vevők helyzete a szolgáltatókkal való kapcsolatban.
- Átjárhatóvá válnak a hasonló szükségleteket kielégítő szolgáltatások.
- A szükségletek jobb kielégítésére ösztönzi a szolgáltatókat.
- A jelenlegihez képest javíthatja az anyagilag rászorultak hozzáférési esélyeit.
- Akadályozza a „szegény” és „gazdag” ellátások szegregációját.
- Költséghatékonyságra ösztönöz.
- A polgárok számára a jelenleginél sokkal átláthatóbb szabályokat biztosít.
- Lehetőséget nyújt a pénzbeli támogatások és személyes szolgáltatások összehangolására.

Az NCSSZI-s munkacsoport sorsa azonban a létrejöttétől kezdve bizonytalan volt, bár egyfajta közös gondolkodásnak ez is egy műhelye, fóruma lehetett volna. Az első, indító kör után ezek a munkacsoportos munkálatok – a kompetencia és az elszántság hiányában – nem folytatódtak.

Ezzel párhuzamosan, 2006 szeptemberétől, hosszabb szünet után folytattuk a korábban megkezdett, független szakértői megbeszéléssorozatot. Az ekkor elkészült „A szociális szolgáltatások megújítása, jogosultsági/rászorultsági kritériumok” című dokumentumban egy teljes ütemezett menetrendet, munkarendet felvázoltunk, amelyek hozzájárulhattak volna ahhoz, hogy azután, belátható időn belül az érdemi változásokra sor kerülhessen.¹⁴

¹¹ Győri Péter: A szociális szolgáltatások normatív támogatása <http://bmszki.hu/file/tekozlo/tekozlo8/normativ%20tamogatas2.doc>

¹² A szociális szolgáltatások normatív támogatása című munkaanyag első változatához kapcsolódó háttéranyagok: <http://bmszki.hu/file/tekozlo/normativ-hatter/normativamelleklet.zip>

¹³ Győri Péter: A szociális szolgáltatások normatív támogatása <http://bmszki.hu/file/tekozlo/tekozlo8/normativ%20tamogatas2.doc>

¹⁴ Győri Péter: A szociális szolgáltatások megújítása, jogosultsági/rászorultsági kritériumok, 2006. szeptember. <http://bmszki.hu/file/tekozlo/tekozlo04/Aszocialisszolgmegujncsszi.doc>

Szerintem inspiráló volt például, hogy közben meghívást kaptunk a hajléktalanellátó szervezetek balatonföldvári, éves országos konferenciájára, ahol előadhattuk és megvitathattuk e fontos szakmai körben a koncepció fő elemeit, annak hajléktalanügyi vonatkozásait.¹⁵

Minden nagyobb átalakításnak sok-sok ága-boga van. Ezek közül tudatosan mindig egy-egy kicsi, de fontos ágon próbáltunk előre araszolni. „A szociális szolgáltatások és támogatások újraépítésének programja” című dokumentumban a szükséges és lehetséges átalakításokhoz kapcsolódó gyakorlati teendőket, megteendő lépéseket, az operacionalizálás módozatait, ütemezését is megpróbáltuk felvázolni. Érzékelhető volt, hogy minden megnyitott kérdéscsoport további folyamatos és intenzív munkákat igényel, beleértve ebbe az átalakításhoz nélkülözhetetlen nyilvános párbeszédet. Az általunk elkezdett „szociális saga” valahogy továbbfolytatódott. Eredeti terveinknek megfelelően fokról-fokra próbáltuk végiggondolni a „Tékozló koldus”-ban felvázolt programjavaslat egyes részeit, figyelembe véve a folyamatos megbeszéléseken felmerülő kérdéseket is. A normatív finanszírozás átalakítása mellett nagyon fontos kérdés volt a regionális, középszintű allokáció, döntéshozatal, szolgáltatásszervezés kérdése. Azt gondoltuk, hogy a „Tékozló koldus”-ban leírtak, az egyéb, ez irányú törekvések, a 2006 áprilisa óta elindított megbeszélések elégségesek lesznek ahhoz, hogy erre vonatkozóan időben elkezdődjenek az előkészítő munkálatok a tényleges döntéselőkészítők körében, vagyis az apparátuson belül is. Nem ezt tapasztaltuk. Ezért is készítettük el 2006 novemberében „A szociális szolgáltatások átalakítása programja – kiegészítő vázlatpontok a regionális és kistérségi szolgáltatásszervezés és finanszírozás kérdéséhez” című munkaanyagunkat. A munkaanyag mellett megpróbáltuk közzétenni a háttéranyagok egy részét is, mert ezek számos, szerintünk igen hasznos, tanulságos szakmai dokumentumot tartalmaztak¹⁶.

Hónapról-hónapra araszoltunk előre, ám bizonyos szempontból folyamatosan csökkenő lelkesedéssel. Nem születtek meg azok a döntések, melyek a szociális szolgáltatások konszolidált reformjához elvezettek volna. Kapkodás és restriktió lett úrrá a döntéshozói szférán. Ilyen körülmények között is megpróbáltunk továbbhaladni a magunk választotta úton, anyagokat gyűjtöttünk, dolgoztunk föl, koncepciónk újabb részleteit dolgoztuk ki részletesebben. (Ezeket folyamatosan eljuttattuk az illetékes döntéselőkészítőkhöz, döntéshozókhöz.) Áttekintettük a szociális szolgáltatások aktuális jogosultsági-hozzáférési szabályait, s ennek

¹⁵ Mózer Péter: Tékozló koldus ruháját szaggatja. http://bmszki.hu/file/tekozlo/tekozlo7/T_kozl_koldus_ruh_j_t_szaggatja_.ppt

Győri Péter: A hajléktalanellátás lehetséges útelágazásai. <http://bmszki.hu/file/tekozlo/tekozlo05/2006-A%20hajlektalanellehetselagaz.ppt>

¹⁶ Győri Péter: A szociális szolgáltatások átalakítása programja – kiegészítő vázlatpontok a regionális és kistérségi szolgáltatásszervezés és finanszírozás kérdéséhez, 2006. <http://bmszki.hu/file/tekozlo/regio/regionalistanacs.doc>

A regionális és kistérségi szolgáltatásszervezés és finanszírozás kérdéséhez című munkaanyaghoz kapcsolódó háttéranyagok: <http://bmszki.hu/file/tekozlo/regio-melleklet/regio-hatter-szukitett.zip>

tényleges helyzetét, javaslatokat készítettünk ezek megújításának módjára.¹⁷

Folytatva a konkrét szabályozási javaslataink sorát, elkészítettük a Szociális törvény érintett fejezetének módosítására vonatkozó konkrét kodifikációs javaslatunkat, melyben mind a jogosultságok, mind a díjfizetés, mind a normatív támogatás merőben új, de itt és most megvalósítható újraszabályozására tettünk javaslatot. Ezt is eljuttattuk az illetékes fórumokra és „vártuk” a fejleményeket¹⁸.

Tudom, hogy ez a hosszúra nyúlt fölsorolás is csak az események egy töredékének a vázlata. Azt is tudom, hogy minden résztvevő vagy érintett mást és mást emelne ki ezek közül a folyamatok közül. De talán annyi látszik mindebből, hogy éveken keresztül, hónapról-hónapra, talán napról-napra intenzív munkálatok, gondolkodások, elemzések és javaslatok készültek az átalakítás szükségességéről, koncepcionális és részletes megvalósításának módozatairól is. E heveny munkálatok valahogy mégsem vezettek sehova.

– *De szerinted miért? ...*

Már többször emlegettem, de most sem állom meg, hogy ne említsem, talán egy személyvesztés áldozatai voltunk. Úgy tűnt, mintha „a politika” kész és nyitott lenne a szükséges változtatásokra, miközben ez a „kész”-ség, vagy egyszerűen a készség a változtatásokra, a tényleges elszántság valójában nem volt meg.

Ugye, mi azt az utat választottuk, hogy intellektuális és tapasztalati tőkénket mozgósítottuk, és nemcsak a miénket, hanem más elméleti és gyakorlati szakembereket is. Valahogy azt reméltük, hittük, hogy ezek együttese, egyfajta „kritikus tömegként” mégiscsak megmozdítja a döntéshozókat, vagy a döntéselőkészítőket. Vagy nem volt meg a kritikus tömeg, vagy elkalkuláltuk magunkat.

Rádásul azt is kellett tapasztalnunk, folyamatosan, hogy miközben „a szakma”, mind az elméleti, mind a gyakorlatban dolgozó szakemberek, többnyire lelkesen fogadták kritikai, megvilágosító elemzéseinket, javasolt megoldási módozatainkat, számtalan „aha-élmény” résztvevői, szemtanúi voltunk a megbeszéléseken, közben ugyanők, vagy éppen mások, kevésbé agilis résztvevői a folyamatoknak, féltek, rettegtek a változásoktól. Mi pedig akkor is tudtuk, ma is tudjuk, hogy semmilyen garanciát nem vagyunk képesek felmutatni arra vonatkozóan, hogy a „jobbító” gondolatok nem fognak-e átfordulni az ellenkezőjükre, a tényleges megvalósítás során. Hogy a saját fegyverünk nem fog-e önmagunk ellen fordulni.

¹⁷ Mózer Péter: A szolgáltatásokhoz való hozzáférés (A jogosultsági szabályok újraértékelése) http://bmszki.hu/file/tekozlo/mozer/hozzaferes_szolg.hoz4.doc

További háttéranyagok: <http://bmszki.hu/file/tekozlo/hatter2/hatteranyagok.zip>

¹⁸ Győri Péter: Támogatott szociális szolgáltatások. Javaslat a Szociális törvény IV. fejezetének módosítására. 2007. március. <http://bmszki.hu/file/tekozlo/tamszolg/tamogatott%20szocialisszolgaltatasok2.doc>; <http://bmszki.hu/file/tekozlo/tekozlo10/SZMI2007maj.ppt>

Győri Péter: Van-e kiút? A szociális ellátások jelenlegi szabályozási és finanszírozási rendszerének felülvizsgálata, 2009. <http://www.bmszki.hu/tekozlo/vanekiut>

Tudatos lobbizásunk során ugyan megpróbáltuk elkerülni a korábbi hibákat, egyenrangú, fontos szereplőkként bevontuk a közös gondolkodásba az apparátusokban dolgozókat, az alárendelt, vagy éppen fölérendelt szereplőket, amennyire tudtuk, bevontunk terepen, ellátásban dolgozókat, hogy ne rettegjenek a számukra ismeretlentől, mégis... Mégis, valahogy a kölcsönös félelem és bizalmatlanság falát nem voltunk képesek áttörni.

Azt se feledjük, hogy miközben születtek, alakultak a reformgondolatok, aközben évről-évre előkerültek az országos és helyi költségvetési konfliktusok, általában restriktív lépések, ezekhez kapcsolódóan évről-évre többször is toldozták-foltozták a létező Szociális törvényt, s ez a „közbizalmat”, a „közös akarunk valamilyen irányba együttesen haladni” érzését folyamatosan erodálta.

Persze említhetnék más okokat is. Miközben már egyre több szereplő számára világossá vált, hogy a meglévő szabályozási és finanszírozási környezet rettenetes ellentmondásokkal terhes, nemhogy segítené, de folyamatosan nehezíti a hatékony, egyáltalán az értelmezhető szociális segítségnyújtást, aközben föltűntek tulajdonképpen ügyes „szerencsevadászok”, és nagy ütemben, üzletszerűen elkezdtek kiszivattyúzni a forrás-milliárdokat. Nem tettek mást, mint fölismerték ugyanazokat a rendszerhibákat, amelyekről mi is szóltunk, csak éppen nem tanulmányok írásába fogtak bele, hanem „aprópénzre” váltották a felismeréseiket. Ezért is robbant, amikor 2009-ben elkészült az ún. ötszáz oldalas összefoglaló¹⁹, amely az elszivárgások tucatjaira világított rá, teljesen konkrét példák sorával, és bemutatta, hogy ezek a kialakult rendszerhibák következményei. Bennünket is meglepett, hogy mennyi szabályozási tisztázatlanság, kizártsági lehetőség lelhető fel a Szociális törvényben és a kapcsolódó jogszabályokban. Ha az ember az ügyeskedés fogalma felől közelít ezekhez, valóban egy kincsesbányát talál.

De hát ne csak a milliárdokat nyerő szerencsevadászoknak, hanem a saját intézményeiket kinkeservesen menedzselő, tisztességes kollégáknak is megvoltak és megvannak a maguk „kis titkaik”, a maguk költségvetési ügyeskedéseik, amelyek nélkül a jelen körülmények között szolgáltatást működtetni nem lehet. Miközben mindannyian pontosan tudták, mi miért és hogyan diszfunkcionális, reálisan félelmet érezhettek, hogy mi jöhet ezen ügyeskedések után. Csak példaként: ha én áttérek az átláthatóbb teljesítményfinanszírozásra – amelyre egyébként nagyon sok kolléga vágyva vágyik, talán nyugodtabban is aludna –, vajon megkapom-e akkor a tényleges teljesítményhez szükséges forrásokat? Melyeket ma nem kapunk meg. Reális félelem. Vagy, ha majd valahol érdemben döntenek a szükséges szolgáltatások finanszírozásáról, mi a garancia arra, hogy e döntések valóban a szükségletek, a jó munka, a jó teljesítmény alapján születnek meg? Nem uralom-bátyám alapon, nem politikai, vagy személyes, szervezetközi szubjektív megfontolások alapján? Mikor annyi példát lát mindenki ez utóbbira.

¹⁹ Dr. Győri Péter: A szociális ellátások jelenlegi szabályozási és finanszírozási rendszerének felülvizsgálata, Készült: Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet részére, Budapesti Műhely, 2009 augusztus 30., <http://bmszki.hu/file/tekozlo/vanekiut/Van-e%20kiut-Teljesvegleges.rar>

De számtalan egyéb oka is lehet, hogy ezek a változtatási tervek soha eddig meg nem valósultak. Például az egyik, hogy bármennyire is úgy gondoljuk, az ellátásban benne élve, hogy ezek kiterjedt segítő hálózatok, egészében sok-sok költségvetési forrást használnak, és fontos lenne racionálisabban elkölteni ezeket a pénzeket, sokszor kiderül, hogy azok a szociális ellátásra költött források, különösen a szolgáltatásokra költött pénzek nemzetgazdaságilag elenyészőek, majdnem periférikusak. Ez a nagyságrend nem készíti a döntéshozókat arra, hogy érdemben foglalkozzanak éppen ezzel a területtel. Annyi egyéb, költségvetésileg ennél jóval nagyobb problématerület található. Te is tudod, hogy én hosszú évekig tagja voltam a fővárosi döntéshozó testületnek. Ott megtanultam, hogy a politikusok sokszor egyfajta *botrány : haszon koefficienssel* kalkulálnak, vagyis ha az elérhető haszonhoz, megtakarításhoz képest túl nagy botrány, felháborodás, népszerűségvesztés párosulhat, akkor inkább visszakoznak, nem változtatnak. Márpedig a szociális támogatások rendszere szerintem tipikusan ilyen: érzékeny csoportok, érzékeny médiafigyelem és sokszor periférikus anyagi megtakarítás. Arról már nem is beszélve, hogy ha megtakarítás sincs, „csak” a források hatékonyabb felhasználása jellemző, akkor a várhatóan sok támadás, a botrányok sorai közt ezt jobb nem vállalni...

Ha még bírod, egy további összefüggést is említenék, az ominózus normatív támogatások kapcsán, amelyekről már annyi, de annyi diszfunkciót kimutattunk. Ugye, azt mondtuk, hogy ez a finanszírozási, vagy szolgáltatásvásárlási forma „buta, de biztonságos”. Nos, emellett rövid távon, de hangsúlyozom, rövid távon viszonylag olcsó is. Egy valós döntéseken alapuló allokációs rendszer bonyolultabb is és drágább is. Igaz, feltehetően nagyobb haszonnal jár, és talán még értelme, célja is van. Na most, ha az elosztandó forrás mennyisége, vagy egységnyi, egy-egy szolgáltatóra, avagy igénybe vevőre jutó mennyisége relative csekély, akkor valóban kérdéses lehet egy drágább, ugyan hatékonyabb allokációs mechanizmus működtetése. E logika mentén marad a nem hatékony, nem sokat érő, ámbár szegényes ellátás (olykor annak már csak a látszata...).

– Sokan azt mondják, hogy a „Tékozló koldus” tekinthető a Nemzeti Szociálpolitikai Koncepció egyik előképének. Te hogyan látod ezt?

Arról folyamatosan tudtam, hallottam, hogy a 2010-es választásokig ellenzékben lévő erők szakértői – egyébként barátaink, kollégáink – aktívan forgatják, tanulmányozzák, feldolgozzák a javaslatcsomagunkat, mégis meglepetésként ért, amikor az NSZK első változataiban számos gondolatunkat, vagy szerényebben, számos hasonló gondolatot visszaköszönni láttam.²⁰

Abban biztos vagyok, hogy a megoldatlan problémák 2010–2011-re is lényegében ugyanazok maradtak, mint 2005–2006-ban voltak. A pénzübeli

²⁰ Czibere Károly, Sziklai István, Mester Dániel, dr. Vörös Gyula, Sidlovics Ferenc, Skultéti József, Beszterczey András: Nemzeti Szociálpolitikai Koncepció, 2011–2020. Munkaanyag. A Kormány álláspontját nem tükrözi. http://www.efoesz.hu/download/nemzeti_szociálpolitikai_koncepcio_munkaanyaga.pdf

és szolgáltatási támogatások, feltételrendszerek összehangolatlansága, a buta normatív finanszírozás pazarló, hatékonyságcsökkentő hatásai, egyáltalán a normatív támogatások rendszere meghaladásának kérdései, a korábbi célok bátor felülvizsgálata, új és reális célok megfogalmazása, a tényleges szegénység, mára már olykor tömeges nyomor kezelésének lehetetlensége a meglévő, régi eszközökkel, és még hosszan sorolhatnám. Vagyis ugyanazokat a kérdéseket sajnós még ma is föl lehet tenni, mint 5–6 évvel ezelőtt, és olykor hasonló válaszokra lehet jutni.

Ha megengeded, nem mélyednék most el az NSZK értékelésében, részben mert nem tudná senki, tán még mi sem, hogy pontosan melyik változatról beszélgetünk, részben mert meg kellene várni egy „végleges”, hogy ne mondjam hivatalosan elfogadott, vállalt, megvalósításra szánt verziót. Talán csak annyit az eddig megismertekből, hogy én nagyon előremutatónak tartom, ahogy a szerzők kísérletet tesznek a meglévő pénzbeli ellátások alapos újragondolására, ezek egymáshoz való kapcsolódásainak, egymásra épülésének megszerkesztésére, de nagyon fontosnak tartom, ahogyan megpróbálják operacionalizálni a pénzbeli és a szolgáltatásbeli támogatások átjárhatóságát is. Szerintem igen jelentős, hogy tudatosítják a különböző szolgáltatásvásárló szereplők részvállalását, lehetséges tehermegosztását, és még kicsit az egészségügy, a foglalkoztatás és a szociális lakáspolitikára felé is kikacsintanak. Persze számos fontos „részlettel” magam is vitatkoztam, de amit valahogy a legkevésbé látok megoldottnak az általam megismert javaslatokban, az éppen a megbízható döntéshozatali mechanizmus megszerkesztése: mind a rászorultságra, a szükségletfelmérésre vonatkozóan, mind a források allokációját, éppen a szolgáltatások vásárlásának technikáját illetően. Lehet, hogy ezzel nekünk is még többet kellett volna foglalkoznunk, lehet, hogy az a bizonyos Regionális Szociálpolitikai Tanácsokra épülő modelljavaslatunk fontosabb volt, mint akár akkor gondoltuk volna. Nem tudom.

De annyiban is eszembe jutottak a korábbi kísérletek az NSZK kapcsán, ahogy maga a mostani koncepció készült (már amennyit én erről tudok). Megint nem az apparátusbeli döntéselőkészítőket kérték fel, hogy készítsenek megbízható kritikai elemzést a meglévő rendszerekről, és tegyenek az asztalra egy változtatási csomagot. Ez az új ágazati irányítás sem bízott meg ennyire a szakapparátus kompetenciájában, felkészültségében, egyáltalán az ilyen kaliberű feladatra való képességében. És egyáltalán nem zárom ki, hogy ebben most is igaza volt. Csak éppen ez azzal járt, hogy megint „külső” szakértők készítették a Nemzeti Szociálpolitikai Koncepció alapanyagát, és megismétlődni látszódnak ugyanazok a belső és külső szféra közötti konfliktusok, összecsiszolatlanságok, mint korábban oly sokszor. Az apparátus átrendeződik, túlélésével, vagy éppen térnyerésével, berendezkedésével van elfoglalva, a napi ügyek vitelével, költségvetési alkukkal, miközben mellettük, kívülük készülnek a koncepciók. Nem ismétlem meg az elmondottakat, de ezek miatt félok, hogy megint nem a jó szándékú javaslatok fognak megvalósulni, hanem vagy semmi, vagy egészen más, az eredetitől eltérő szándékok.

– *Köszönöm a beszélgetést!*